

Overleg 24 september 2015: Actieplan Open Overheid 2016-2017

Aanwezigen vanuit maatschappelijke organisaties: Reinder Rustema (Petities.nl), Yvette Jeuken (Netwerk Democratie), Guido Enthoven (Instituut Maatschappelijke Innovatie), Tom Kunzler (Open State Foundation), Anne Scheltema Beduin (Transparency International Nederland). Aanwezigen Ministerie van BZK: Eric Stokkink (afdelingshoofd Interactie, directie Burgerschap en Informatiebeleid), Kaat Goderie (projectleider Actieplan Open Overheid 2016-2017), Nicole Donkers (coördinator team Open Overheid). Het overleg wordt voorgezeten door Eric Stokkink.

Eric Stokkink legt de aanleiding voor dit gesprek uit. In het kader van het Actieplan Open Overheid 2016-2017 heeft er dit jaar een brede consultatie plaatsgevonden, waar 17 juni (bijeenkomst in Utrecht) een belangrijke moment was. De consultatie is meegenomen bij het schrijven van het Actieplan, waarvan nu een eerste concept klaar is. Het Ministerie van BZK wil half oktober het concept Actieplan voorleggen voor internetconsultatie. Daarvoor heeft zij graag een reactie van de aanwezigen op het concept stuk. Het uiteindelijke actieplan zal een bijlage worden van een bredere visiebrief, waarin ook de Nationale Open Data agenda wordt gepresenteerd aan de Tweede Kamer.

Het gesprek van vandaag is namens de maatschappelijke coalitie geïnitieerd door Guido Enthoven, om het manifest toe te lichten en het concept actieplan met een aantal betrokken partijen te bespreken. Het manifest "Onze Overheid, Onze Informatie!", is door diverse maatschappelijke organisaties ondertekend.

Actieplan Open Overheid

Er wordt een ronde gemaakt voor reactie op het actieplan.

Petities.nl geeft aan dat de drie pijlers (1. open informatie/data, 2. open houding en cultuur binnen de overheid en 3. open overheid op lokaal niveau) herkend worden, in de zin dat deze pijlers dichtbij de burger staan. Zeker pijler 2 en 3 zijn belangrijk om te kunnen participeren. Wat nog mist is het aspect van 'participatie in de informatie', ofwel de informatie over welke invloed mensen zelf hebben gehad in de totstandkoming van beleid/wetgeving. De input vanuit burgers verdwijnt al snel uit het zicht. Het kan juist voor meer verbinding zorgen als mensen zien wat hun eigen inbreng is geweest en wat hiermee is gedaan.

Netwerk Democratie geeft aan dat zij deze eerste conceptversie van het actieplan nog erg aftastend vindt; het kan scherper. Bovendien herkennen zij zich niet in het perspectief dat is geformuleerd op open data. Mensen hebben juist behoefte aan meer informatie om te kunnen participeren. Meer toegang tot informatie geeft een handelingsperspectief. Nu nog staan genoeg mensen te protesteren, mede omdat ze niet over de juiste informatie beschikken. Veel beleid en beslissingen zijn wat dat betreft nog een *black box*. Ook gaat het om de soort van informatie. Zo heeft Prodemos ooit de 'Wat stemt mijn raad' app ontwikkeld. Toch zien we dat hier nog weinig gebruik van gemaakt wordt. Gemeenten ontwikkelen zelfs hun eigen apps voor stemgedrag. De Open State Foundation geeft aan dat zij met het project 'Open Raadsinformatie' wel oog heeft voor het juist toegankelijk maken van raadsinformatie.

Het Instituut voor Maatschappelijke ontwikkeling (IMI) geeft aan aandacht voor 3 punten te willen vragen:

- 1) De informatiecategorieën: in het vorige actieplan zijn er informatiecategorieën aangewezen (onderzoeksrapporten Rijk, uitvoeringstoetsen, inkoop informatie

Rijk en subsidie informatie Rijk.) om te ontsluiten, die nog steeds niet geheel openbaar toegankelijk zijn. Het IMI geeft aan niet tevreden te zijn met de stand van zaken brief die hierover is gestuurd naar de Kamer Op 24 juni 2015 (TK 2014–2015, 32 802, nr. 13 en TK 2014-2015, 32 802, nr. 14). Uitvoering blijft vaag, de informatie omtrent inkoop blijft nog op een geaggregeerd niveau steken en onderzoeksrapporten zijn nog lastig te vinden. Subsidies zijn onderdeel van de financiële gegevens en zijn opengesteld en daarmee oké. Er moet wat betreft het IMI een tandje bij op dit gebied.

- 2) Daarnaast stelt zij dat *open by design* meer aandacht zou moeten krijgen. Het gaat erom de informatievoorziening bij de wortel aan te pakken. De pilots omtrent *open by design* in het vorige Actieplan zijn bij haar weten niet nagekomen.
- 3) De vraagzijde van open data is haar laatste punt van aandacht. Er ligt veel effort in het ontsluiten van data, maar er is nog te weinig aandacht voor de vraagzijde. Bovendien wordt nog onderbelicht wat open data kan betekenen voor ambtenaren en bestuurders zelf. Vraag niet *what can you do for open data?*, maar vraag *what can open data do for you?* Je moet ambtenaren en bestuurders professionaliseren om te kunnen omgaan met open data.

De Open State Foundation (OSF) geeft aan dat het actieplan er beter uitziet dan het vorige actieplan, als het gaat om het aantal actiepunten en het benoemen van concrete resultaten. OSF geeft aan dat de term “burger” niet gebruikt moet worden in het actieplan, dat creëert juist afstand. Gebruik termen als mensen, inwoners, ed. Ook de doelen kunnen een stuk meer SMART in het actieplan en beter visueel gemaakt worden, bijvoorbeeld met een tijdslijn. De OSF vraagt zich bovendien af wat het budget is van het Actieplan. De middelen zouden ook transparant moeten zijn. Ook als die er niet zijn. Een Open Overheid kost geld en vraagt om investeringen. Eric Stokkink reageert hierop dat dit een terecht punt is, maar dat de middelen omtrent het stimuleren van een open overheid alleen maar zullen afnemen ipv toenemen. Dit zou wel benoemd kunnen worden. . IMI reageert daarop met de suggestie om op onderdelen samenwerking te zoeken met het innovatiebeleid van EZ, de topsectoren en de ontwikkelingen rond Smart City; daar is soms nog wel budget te vinden. Wat betreft de open overheid op decentraal niveau, geeft OSF het advies dat het Leer- en Expertisepunt Open Overheid gebruik kan maken van accounthouders per regio. Nu zie je dat de aandacht vooral nog gericht is op de Randstad. Voor open data adviseert het OSF het hergebruik meer te stimuleren. Gebruikers moeten prioriteiten kunnen aangeven en die data zou dan meer aandacht moeten krijgen om te ontsluiten.

Transparency International Nederland (TI-NL) sluit zich aan bij voorgenoemde punten. Zij wil vooral aandacht vragen voor de motie Bouwmeester en Oosenbrug omtrent de lobbytransparantie. Volgens dat plan moeten veel meer agenda's openbaar gemaakt worden. Hoe past dat in het Actieplan Open Overheid? Het gaat om het zichtbaar maken van de *legislative footprint*. Ook petities.nl sluit zich hierbij aan, met aan te geven dat het hierbij ook gaat om het zichtbaar maken welke invloed mensen zelf hebben gehad. TI-NL ziet een beweging van transparantie zich voltrekken: als overheid moet je wel transparanter gaan werken. Je kunt blijven wachten en toekijken totdat het jouw kant op komt of nu actief actie ondernemen. Dit laatste zou het uitgangspunt moeten zijn voor het actieplan, dat het een beweging (*movement*) is die niet meer te stoppen is. Daarbij moet niet vergeten worden dat het doel vooral een betere kwaliteit van overheidsbeleid is. Wat betreft het ontsluiten van alle informatie, is het bovendien belangrijk dat deze ook vindbaar is voor mensen.

Inhoudelijke reactie BZK

BZK is blij met deze inhoudelijke reactie vanuit het veld; dat houdt het Ministerie scherp. BZK neemt de suggesties mee en wil daarbij gelijk reageren op een aantal inhoudelijke punten:

- Open Overheid op lokaal niveau: BZK ziet de urgentie voor meer transparantie op dit niveau en faciliteert dit dmv het Leer- en Expertisepunt Open Overheid. Ook werkt zij samen met de VNG (wordt actiehouders in het actieplan). De verantwoordelijkheid voor het lokale niveau ligt uiteindelijk bij de gemeenten zelf.
- Informatie categorieën hebben de aandacht bij BZK. Aan het openbaar maken van de aangewezen categorieën in het eerste actieplan wordt nog steeds aan gewerkt. Daarnaast loopt er een onderzoek naar het aanwijzen van nieuwe categorieën om openbaar te maken. Ook is BZK te verkennen of het idee van een 'activiteitenindex' – ooit aangedragen door de Rob – iets is dat zij zouden kunnen verkennen.
- *Open by design*: wordt onderdeel van de Nationale Open Data agenda. Het vorig Actieplan was te voorbarig met het opzetten van pilots. De discussie hierover moest nog gevoerd worden en de definitie van wat het behelst was niet scherp. Inmiddels is de overheid verder, willen de overheid gaan verkennen wat de haken en ogen zijn aan *open by design* en welke mogelijkheden er zijn mbt de informatiesystemen.
- M.b.t. het transparant maken van lobbyactiviteiten op Europees loopt een werkgroep. Toch moet men niet verwachten dat alle lobby-activiteiten transparant kunnen worden gemaakt. Tenslotte gebeurt lobby ook op het schoolplein, buurtBBQ's e.d.

Tekstuele suggesties die BZK meeneemt bij het schrijven van het actieplan:

- Gebruik het woord burger zo min mogelijk, gebruik inwoners of mensen.
- Formuleer punten SMART
- Beschrijf de dingen gewoon hoe ze zijn. Benoem het; leg ook uit wanneer en waarom sommige dingen niet lukken/kunnen.
- Neem de 'beweging' naar meer transparantie als visie in het Actieplan; wees visionair.

BZK nodigt de aanwezigen uit ook zelf met tekstuele suggesties te komen.

Als algemene opmerking wilt BZK kwijt dat zij in reorganisatie is op dit moment. Dit heeft effect op hoe zij het beleid omtrent Open Overheid ontwikkelt. Duidelijk is wel dat er in de nieuwe organisatie een duidelijke verbinding wordt gelegd met thema's die zich richten op het verbeteren van de Nederlandse democratie. BZK geeft aan – na afronding van de reorganisatie – wederom een 'inspiratiegroep' bijeen te willen roepen, waar mensen uit diverse gremia in zullen plaatsnemen (departementen, gemeenten, wetenschappers, bedrijfsleven, etc.). Met deze groep wil het Ministerie regelmatig stilstaan bij maatschappelijke discussies die spelen. Als alles voorspoedig verloopt is in maart 2015 duidelijk hoe het thema Open Overheid binnen de organisatie van BZK belegd wordt.

Discussie

Punten die verder de revue passeerden tijdens de discussie:

- Voor bepaalde open data geldt dat er een marktpartij is die functioneert als interface in het beheer van deze data en daarmee profiteren. Zelfs de overheid moet vervolgens betalen om haar eigen open data te krijgen. De overheid geeft zo onnodig uit aan eigen open data.

- Petities.nl: Veel lokale overheden weten gewoon niet hoe ze een open opstelling kunnen hebben. Er zou een Handboek 'open attitude' moeten komen. NetDem sluit hierbij aan met de opmerking dat de responsiviteit van de overheid vergroot moet worden.
- OSF: creëer een innovatiepotje met geld, waar mensen met goede ideeën support uit kunnen halen.

Goede voorbeelden om naar te kijken:

- De Citizens Foundation in IJsland. Een goed voorbeeld van hoe je je feedback als overheid organiseert en de intensieve samenwerking met gemeenten.
- In het Actieplan ook voorbeelden van andere ministeries opnemen, zoals de anti-witwas en UBO wetgeving waar Financiën zich nu op richt.